

Catechese in een veranderde tijd

Voorwoord

De brief van de Duitse bisschoppen 'Tijd om te zaaien – een missionaire Kerk' uit het jaar 2000 (De Duitse bisschoppen, 68) heeft brede weerklank gevonden. Temidden van de vele ingrijpende veranderingen en omwentelingen, die wij op dit moment op bijna alle terreinen van de Kerk in Duitsland meemaken, is de hernieuwde aandacht voor de missionaire dimensie van de Kerk een bemoedigend teken. Daarmee is de hoop verbonden, dat het eigen karakter van de Kerk als teken voor Gods heilshandelen in deze wereld ook duidelijker ervaren kan worden.

Maar dit nieuw ontwaakte missionaire bewustzijn moet op heel wat plaatsen nog vertaald worden binnen de concrete werkvelden van de kerkelijke praktijk.

Met deze nieuwe brief *Catechese in een veranderde tijd* richten de Duitse bisschoppen hun aandacht op een gebeuren, dat voor de Kerk van fundamentele betekenis is. Het behoort tot het wezen van de Kerk als geloofsgemeenschap, dat zij het geloof waaruit zij zelf leeft doorgeeft. Dit kerkelijk dienstwerk om het geloof door te geven wordt vanouds samengevat onder de term 'catechese'. De catechese is nauw verbonden met het leven van de Kerk in haar totaliteit. Een fundamentele herbezinning op de missionaire dimensie van de Kerk kan niet zonder gevolgen blijven voor de wijze waarop de catechese gestalte krijgt.

Als de wijze waarop men christen wordt en waarop men christen is in onze dagen meer dan voorheen afhankelijk is van de

persoonlijke overtuiging en van de eigen beslissing, dan vraagt dit om een heel eigen catechetisch profiel. Het persoonlijke getuigenis binnen de verschillende levenssituaties zal meer en meer bepalend zijn voor de vorm en de inrichting van de catechese.

De voorliggende tekst wil een bijdrage zijn om de contouren en de nieuwe mogelijkheden van een missionair georiënteerde catechese te omschrijven en is tegelijk een uitnodiging om daar in de praktijk handen en voeten aan te geven. Deze tekst wil een impuls geven, maar behoeft verdere uitwerking al naar gelang de concrete situatie.

Wij richten ons hiermee tot alle christenen die zich ieder op hun eigen wijze inzetten voor het catechetisch dienstwerk van de Kerk en die zich, nu de tijden anders zijn, met ons zorgen maken over hoe het geloof door te geven.

Samen met wat tot nu toe is ondernomen en met wat nog ondernomen gaat worden wil dit initiatief er allerwegen prioriteit aan geven, om de missionaire dimensie van ons geloven en handelen te vernieuwen en te verdiepen. Dat heeft zowel betrekking op de pastorale arbeid in ons eigen land als ook met het oog op de opdracht van Jezus Christus om het evangelie te verkondigen tot aan de grenzen van de aarde. Tegen het einde van het gedenkjaar van de dood van onze grote missionaris en kerkhervormer Bonifatius – nu 1250 jaar geleden – komt de Duitse Bisschoppenconferentie voor haar plenaire herfstzitting in september 2004 in Fulda bijeen. Daar zal zij zich intensiever met dit thema en met name ook met de zending in de wereld bezig houden.

Ik dank de pastorale commissie en de werkgroep 'Fundamentele vragen van de pastoraal in de parochies en catechese' onder voorzitterschap van wijbisschop prof. dr. Paul Wehrle (Freiburg im Breisgau) voor het opstellen van dit document en hoop dat dit geschrift brede weerklank mag vinden, maar vooral dat Gods zegen er op mag rusten.

Bonn/Mainz, juli 2004

Karl Kardinaal Lehmann
Voorzitter van de Duitse Bisschoppenconferentie

Inleiding

De catechetische opdracht van de Kerk staat in onze bisdommen voor nieuwe uitdagingen. De *“tekenen van de tijd”*, waarover het laatste Concilie gesproken heeft, vereisen op de dag van vandaag vernieuwing en verdieping van de catechese – ook in de Kerk in Duitsland.

Het waren vooral maatschappelijke ontwikkelingen die geleid hebben tot veranderde religieuze gedragspatronen en houdingen: van een christendom dat het stempel van een volkskerk droeg en dat breed maatschappelijk gedragen werd naar een veelvormige geïndividualiseerde godsdienstigheid, waarbij in toenemende mate afstand wordt genomen van de kerkelijke vormen van godsdienstig leven.

Tegen deze achtergrond bestaat er *“op dit moment een nieuwe uitdaging tot missionaire verkondiging”*, ja: de missionaire dimensie waar de Kerk voor staat wordt

opnieuw steeds belangrijker.¹ Dat heeft consequenties voor het doorgeven van het geloof. Er is op dit moment een herbezinning nodig om te zien waar het in het leven van de Kerk rond de catechese ten diepste om gaat.

Deze tekst wil daartoe een bijdrage leveren. Uitgaande van het catechumenaat voor volwassenen biedt hij uitgangspunten en perspectieven om duidelijker te profileren waar het in de catechese uiteindelijk om gaat, nu de omstandigheden veranderd zijn. Tegelijk nodigt de tekst uit om na te denken over en te komen tot een nieuwe oriëntatie van de bestaande catechetische praktijk.

Daarbij worden de volgende stappen ondernomen:

Eerst wordt er een herbezinning gegeven op de theologische plaats die de catechese inneemt als fundamentele opdracht van de Kerk. Daarna komt de maatschappelijke en kerkelijke situatie ter sprake,

1. Vgl. *‘Zeit zur Aussaat’*. *Missionarisch Kirche sein* (De Duitse bisschoppen, 68), een uitgave van het secretariaat van de Duitse Bisschoppenconferentie (Bonn 2000), 8.

die uitnodigt om, waar het de catechese betreft, de accenten te verleggen.

Als ideaal voor een missionair gericht catechetisch aanbod wordt uiteengezet wat de wezenlijke elementen zijn van het catechumenaat.

Tegen deze achtergrond wordt aandacht besteed aan de bestaande pastorale werkvelden. Van daaruit wordt bezien welke mogelijkheden hier catechetisch liggen, maar ook op welke grenzen men daarbij stuit.

Ook wordt ingegaan op de vraag bij wie de verantwoordelijkheid voor de catechese ligt. Ten slotte wordt er nogmaals stilgestaan bij de catechetische dimensie van alle kerkelijk handelen.

Deze publicatie is bedoeld voor allen die verantwoordelijk zijn voor pastoraal en catechese in de bisdommen, in de opleidingen en voortgezette opleidingen, in parochies, dekenaten en regio's, alsook binnen de categoriale zielzorg. Tegelijk richten wij ons tot de verantwoordelijke raden en gremia en uitdrukkelijk ook tot allen, vrijwilligers en professionals, die op uiteenlopende wijze en op verschillende plekken hun persoonlijke bijdrage leveren aan de catechetische inzet van de Kerk.

Wie zelf actief is in de catechese weet: het eigen geloof wordt gewekt door het geloof van anderen, of dat nu het geloof is van hen die onze tijdgenoten zijn, of dat dit het geloof is van hen die ons zijn voorgedaan in het geloof. Daarom ook mag zich het geloof van hen, die zelf catechetisch onderricht geven, gedragen weten door het geloof van allen in de Kerk. Hier ligt een geheime krachtbron voor hen, die in onze tijd vaak op 'rotsachtige grond' het woord van het evangelie uitzaaien en het opgroeien ervan begeleiden.

1. Catechese – een elementaire opdracht van de Kerk

God is het die zijn volk samenroept. Hij heeft met Israël zijn verbond gesloten als teken voor de volkeren. In de geschiedenis van dit verbond wordt de Kerk door Jezus Christus tot *"teken en instrument"* voor het heilbrengende handelen van God, voor de gemeenschap met God en van de mensen onder elkaar (vgl. *Lumen gentium*, 1). Van het begin af aan staat als motto voor de dienst van de Kerk Jezus' zendingsofdracht: *"Ga, en maak alle volkeren tot leerling; doop hen in de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest, en leer hun alles onderhouden wat Ik jullie geboden heb"* (Mt 28,19 e.v.).

God zelf is het, die mensen tot geloof roept en hen uitzendt, om het geloof te verkondigen. Doorleefd geloof weet ook woorden voor dat geloof te vinden. Zo hoort het wezenlijk tot de roeping van de Kerk om het geloof, waaruit ze zelf leeft, door te geven. Het doorgeven en ontsluiten van het geloof zijn *"een wezenlijk kerkelijk gebeuren"*.²

De inspanningen om mensen binnen te leiden in het geloof, hen daarin thuis te laten raken en zo Kerk op te bouwen, worden in de traditie van de Kerk vanouds catechese genoemd. Met haar catechetische werkzaamheid begeleidt en ondersteunt de Kerk de geloofsweg van die mensen, die door God geroepen zijn en met wie Hij met ieder afzonderlijk zijn heel persoonlijke geschiedenis heeft. Aan catechese gaat daarom iets vooraf, dat de Kerk zelf niet kan bewerkstelligen.

Zo is catechese de kerkelijke dienst aan het geloof van mensen, dat zijn oorsprong vindt in de werking van de heilige Geest. Deze dienst bestaat uit het noodzakelijke binnenleiden, verdiepen en het

2. Congregatie voor de Clerus, *Algemeen directo-
rium voor de cate-
chese (ADC)* (15
augustus 1997),
78, in: *Kerkelijke
documentatie (KD)*
26/7 (18 septem-
ber 1998), 325.

3. Vgl. ook *Wetboek van Canoniek Recht (CIC)*, canon 773.

4. Verwezen wordt naar de brief van de Franse Bisschoppenconferentie: *Proposer la foi dans la société actuelle: Lettre aux Catholiques de France* (9 november 1996) (in: *KD 25/8* (28 november 1997): *Het geloof voorleggen in de moderne samenleving*). In de Duitse vertaling heeft men gekozen voor 'aanbieden', ofschon men er weet van heeft dat ook een andere vertaling mogelijk is: 'het geloof voorleggen, aanreiken, presenteren'. De term 'aanbieden' kan op het eerste gehoor bevreemding wekken gezien het feit dat alles in de westerse cultuur vanuit economisch standpunt wordt beschouwd. Toch kan de werking van aanbod en vrije aanvaarding heel goed beschouwd worden als een adequaat beeld voor de verhouding tussen wat het geloof vraagt en het vrije standpunt wat de mens kiest.

5. Vgl. 1Pe 3,15.

6. Het zich concentreren op het meest elementaire is een begrip uit

vervolg noten op blz. 19

zekerheid verschaffen van mensen in het geloof.³

2. Een veranderde catechetische situatie

De uiterlijke omstandigheden die – ondersteunend of belemmerend – van invloed zijn op of en hoe mensen de oproep van God vernemen, daarop antwoorden en door de catechese op hun geloofsweg begeleid en ondersteund worden, zijn afhankelijk van de tijdsomstandigheden en zijn ook aan verandering onderhevig.

2.1 Maatschappelijk: de complexiteit van onze maatschappij en het pluralisme vragen om een zich concentreren op de kern van het geloofsgeheim bij de geloofsbe-middeling

De maatschappelijke ontwikkelingen sinds de beide laatste decennia van de 20ste eeuw hebben tot diepgaande veranderingen geleid. De onoverzichtelijkheid van ingewikkelde levensverbanden, het rijkgeschakeerde aanbod van 'om het even geldige' zingevingen- en waardesystemen plaatsen mensen voor nieuwe opgaven waar het de keuze en de inrichting van hun leefwereld betreft. En ze zijn daar nog niet op ingespeeld. Temidden van de veelheid van stemmen, die een zinvol, vruchtbaar leven beloven, is de christelijke boodschap er een onder de vele; het christelijk geloof is een aanbod, dat zijn aannemelijkheid moet bewijzen in een veelstemmig concert temidden van andere aanbieders.

Verkondiging vanuit het perspectief van 'aanbieden'⁴ – bedoeld is het vrijmoe-dig, geëngageerd getuigenis afleggen van

het geloof in de maatschappij van vandaag – moet zich tot het wezenlijke beperken en duidelijk maken wat het verband is met de kern van de boodschap. Daarbij moet inzichtelijk worden: waarom is het een goede zaak dat er christenen in deze maatschappij zijn? – En vanuit het perspectief van de individuele persoon: 'Wat levert het me op voor mijn leven – en sterven – als ik inga op het christelijk geloof?'

De fundamenteal-theologische hoofdpoging is daarom vandaag de dag ook het fundamenteal-catechetische hoognoodzakelijke: rekenschap kunnen afleggen waarop de hoop, die in ons leeft, gebaseerd is;⁵ we moeten komen tot een **concentratie op het elementaire**⁶ bij de geloofsoverdracht.

Het geloof, dat God onze werkelijkheid en ons leven draagt, dient in al onze pogingen om het geloof ter sprake te brengen transparant te worden.

Daarom is een diepgaande ommekeer nodig tot de God zoals Jezus die verkondigde en zoals die in de heilige Schriften tot ons komt, dat wil zeggen: een transparantie in al het kerkelijk handelen en spreken op de onbegrijpelijk grotere werkelijkheid van God. In dit opzicht is het juist, wanneer er gesproken wordt van een '*zelf-evangelisatie*' van de Kerk, die vooraf dient te gaan aan de nieuwe evangelisatie van de wereld.⁷

Het zwaartepunt van al onze catechetische activiteiten zal daarom moeten liggen in de verkondiging van de levende God, die ons in Jezus Christus als zijn Woord tegemoet treedt en over wie in de bijbel getuigenis wordt afgelegd. Deze verkondiging begint in onze dagen niet zelden als een getuigenis en als een hulp om tot een persoonlijke relatie tot God te komen. Nu de maatschappelijke ondersteuningsvormen van vroeger zijn weg-

gevallen worden zulke activiteiten voor het doorgeven van het geloof steeds belangrijker.

2.2 Kerkelijk: stappen om te komen tot missionaire en evangeliserende vormen van leren

Christen worden en christen zijn worden vandaag de dag in het algemeen niet meer door een volkskerkelijke omgeving gedragen. Talrijke maatschappelijke instanties en structuren, die er vroeger toe bijdroegen dat de christelijke levenspraktijk op een vanzelfsprekende wijze werd doorgegeven en deze zo een plek gaven, hebben andere vormen aangenomen of zijn weggevallen. Zo zijn de voorwaarden voor een continue religieuze socialisatie – in gezin, school en parochie – in de huidige situatie nog maar in beperkte mate aanwezig.

Nu de traditionele wegen waarlangs het geloof werd doorgegeven zijn weggevallen, komt de manier waarop de catechese georganiseerd dient te worden voor nieuwe uitdagingen te staan.

De op veel plaatsen gebruikelijke praktijk van de parochiecatechese bereikt weliswaar net als voorheen talrijke kinderen en jongeren in catechetische projecten van korte duur, vooral waar het de voorbereiding op de eerste communie en het vormsel betreft. Maar het aantal ouders dat bij deze gelegenheden catechetisch aangesproken kan worden, is aanmerkelijk kleiner dan vroeger. Het komt steeds minder voor dat deze catechetische inspanningen leiden tot kerkelijke meelevendheid. De sacramentencatechese lijkt meer iets te hebben van het werven van sympathie of van wat af en toe wordt aangeduid met 'biografische ritendiaconie'.

Zo staat het doorgeven van het geloof steeds meer in het teken van een kente-

ring "van erfgoed naar aanbod", zoals de Franse bisschoppen de situatie waarin de verkondiging zich nu bevindt, omschreven hebben:⁸

Van een automatisch meegekregen toebehoren tot de Kerk naar een zelf gekozen deelname, die berust op een bewuste beslissing en die zich stap voor stap verder verdiept.

*"Vermoedelijk verliest in onze generatie een bepaalde vorm van het christen worden zijn dominante positie: de voornamelijk pedagogisch bemiddelde vorm van het doorgeven van het christelijke geloof, die sinds het begin van de tijd der Reformatie c.q. de tijd der Contra-Reformatie bepalend is geweest ... We gaan nu een tijdperk binnen, waarin het christelijk geloof missionair-evangeliserend binnen de reeks van opeenvolgende generaties doorgegeven zal moeten worden."*⁹

Een catechese die missionair georiënteerd is, wordt vooral gekenmerkt door een grotere betekenis voor het persoonlijke aspect. Als het geloof ternauwernood nog door maatschappelijke dragers van de socialisatie overgedragen wordt, zal het missionaire getuigenis van geloofwaardige christenen des te meer belang krijgen.

Dat vereist competenties die daaraan beantwoorden: "in staat zijn tot het geven van informatie" en "in staat zijn over het geloof te kunnen spreken".¹⁰ De missionaire oriëntatie van het kerkelijke handelen naar buiten (missio / zending) vraagt daarom gelijktijdig een beweging naar binnen (communio / gemeenschap). Waar christenen zich verenigen, zich gezamenlijk vergewissen van hun geloof en hun vermogen om over hun geloof te kunnen spreken en anderen daarover te informeren ontwikkelen, daar zal ook hun competentie om getuigenis af te leggen van het kerkelijke handelen in de zending

de godsdienstpedagogie en houdt in dat men zich concentreert op het wezenlijke ofwel het geheel van het geloof, waardoor men toegang krijgt tot de fundamentele geloofsovertuigingen. Het gaat daarbij dus noch om een versimpeling van wat het geloof behelst noch om een selectie van afzonderlijke geloofselementen.

7. Vgl. Joachim Wanke, 'Vom Erbe zum Angebot'. Pastorale Herausforderungen im Osten Deutschlands. Perspektiven einer Antwort, in: idem, *Wiedervereinigte Seelsorge* (Leipzig 2000), 123 e.v..

8. *Het geloof voorleggen*, Eerste deel, III, 1.

9. *Zeit zur Aussaat*, 33 e.v..

10. Vgl. *a.u.*, 19 e.v..

naar buiten toenemen. Gemeenschap is nodig, opdat zending mogelijk is.

Deze groeiende missionaire uitdaging leidt tot een accentverschuiving binnen het catechetisch handelen: de traditionele gelijkstelling van catechese met het geloofsondericht aan kinderen en jongeren dient doorbroken te worden. Inleidend en systematisch opbouwend begeleidt de catechese de mens op zijn geloofsweg en wil hem brengen tot een “*levende, uitdrukkelijke en actieve geloofsbelijdenis*”.¹¹ Zij richt zich tot mensen die in de geloofsgemeenschap van de Kerk willen ingroeien, c.q. in haar opgenomen willen worden – en wel mensen van alle leeftijden.

3. Het catechumenaat als inspiratiebron voor al het catechetisch handelen

De veelvormige en niet zelden zeer onduidelijke pastorale situatie vereist voor de catechetische praktijk een structurend handelingsmodel. Idealiter kan die gevonden worden in het catechumenaat.¹² In de oorspronkelijke vorm gaat het daarbij om de weg van het christen worden van niet-gedoopte jongeren en volwassenen;¹³ in de situatie van vandaag kan daarin een beslissende impuls voor de gehele catechese worden gevonden.

3.1 De weg van het christen worden

Als niet-gedoopte volwassenen voor de weg van het christen worden kiezen, dan komt in hun geloofsbiografie de oorspronkelijke dynamiek van het christen zijn naar voren: “*Fiunt, non nascuntur Christiani*” (Men wordt niet als christen geboren, men moet het worden).¹⁴ Dit principe dreigde in de lange periode van een maatschappij, waarin het christen-

dom domineerde, in vergetelheid te raken. Immers met hun geboorte werden de mensen als het ware ‘automatisch’ leden van de Kerk.

Op dit moment bevinden wij ons in een overgangssituatie: ook vandaag nog worden veel kleine kinderen door de doop in de Kerk opgenomen. Maar dit is niet langer het vanzelfsprekende begin van een zich meer en meer ontplooiende continue geloofsweg, die uiteindelijk leidt tot de vorming van een volwassen christelijke identiteit.

Vroeg of laat zal moet er een fundamentele, bewuste keuze bij komen voor het christelijk geloof en voor het meeleven in de geloofsgemeenschap. Anders blijft de geloofsweg beperkt tot een formeel kerklidmaatschap en relatieveert deze zich tot een diffuse religiositeit.

Het is een bemoedigend teken dat er niet-gedoopte volwassenen zijn, die er bewust voor kiezen christen te worden. Zij zijn als het ware de ‘verkenner’ voor de wegen van het christen worden in een niet langer christelijke maatschappij en zij worden daarbij zelf tot verkondigers van het geloof.

De ervaringen opgedaan met het catechumenaat voor volwassenen hebben paradigmatische betekenis. Hier wordt men christen in een situatie, waarbij het christen zijn zelf zijn maatschappelijke vanzelfsprekendheid verloren heeft. Vanuit deze achtergrond is het consequent, dat het *Algemeen directorium voor de catechese* het catechumenaat als een ‘*inspiratiebron*’ voor het geheel van de catechese beschouwt.¹⁵

3.2 Het catechumenaat als model van aanpak voor de catechese

Kenmerkend voor het catechumenaat van volwassenen, zoals het naar het voor-

11. *ADC*, 82.

12. Vgl. *a.w.*, 90.

13. Zie voor een systematische beschrijving van het catechumenaat en de opbouw daarvan: *Erwachsenentaufe als pastorale Chance. Impulse zur Gestaltung des Katechumenats* (Arbeitshilfen, 160), een uitgave van het secretariaat van de Duitse Bisschoppenconferentie (Bonn 2001).

14. Tertullianus, *Apologie*, XVIII, 4 (vertaling: Christine Mohrmann).

15. “Het is daarom van belang te wijzen op de elementen van het catechumenaat die de huidige catechese moeten inspireren, en wat die inspiratie betekent” (*ADC*, 90).

beeld van de vroege Kerk hernieuwd werd, zijn het procesmatige karakter ervan en de verschillende fasen en opeenvolgende treden. Daarin komt tot uitdrukking dat men organisch binnengroeit in het geloof en dat het toetreden tot de Kerk verschillende stadia kent.¹⁶ Het doel waarop de geloofsweg gericht staat is het ingroeien in veelomvattende persoonlijke relaties. Die zijn gefundeerd op het Ja van God tot de afzonderlijke persoon en tot de gemeenschap van de gelovigen.

Drie fasen zijn wezenlijk voor de geloofsweg in het catechumenaat:

- Het begin van de weg wordt gevormd door de **fase waarin voor het eerst kennis wordt gemaakt met de verkondiging**. Het is de tijd waarin de eerste contacten en ontmoetingen plaats vinden met mensen die reeds in het geloof geworteld staan, alsook met de parochie, haar groepen en kringen. Deze fase wordt afgesloten met de viering van de opname in het catechumenaat.
- De 'eigenlijke' **fase van het catechumenaat** is een fundamentele, alles omvattende introductie in het christelijk geloof, in de vitale gemeenschap met Jezus Christus en daarmee in het leven als christen. Dat gebeurt in de catechetische ontsluiting van de heilsgeschiedenis en de hoofdpunten van het geloof, door het vertrouwd raken met het leven van de gemeenschap en door de liturgische vieringen, die daarmee gepaard gaan. De viering van het toegelaten worden tot het doopsel, op de eerste zondag van de Veertigdagentijd, die voorafgaat aan Pasen, heeft daarbij een speciale betekenis. Deze viering vormt de opmaat voor de tijd van de nadere voorbereiding op het ontvangen van de sacramenten van het christen worden in de Paasnacht.

- Is men eenmaal sacramenteel opgenomen in de Kerk, dan volgt daarop onmiddellijk de **mystagogische fase**. Het geloof, dat men geleerd en doorleefd heeft, moet verdieping en innerlijke zekerheid ervaren. Wat men in deze specifieke vorm van het catechumenaat heeft meegekregen, vindt nu zijn bedding in het leven van alledag van het persoonlijke geloofsleven en het geloofsleven in de gemeenschap.¹⁷

Bij de catechese in het catechumenaat is het van belang drie terreinen of dimensies over en weer met elkaar te verbinden:¹⁸

- de levensgeschiedenis van catechumenen met hun individuele en maatschappelijke levensomstandigheden,
- de boodschap van het christelijk geloof, die vooral door het meebelevan van het kerkelijk jaar en door het zich verdiepen in de heilige Schrift eigen gemaakt en ontsloten wordt,
- de liturgische vieringen, waarin het groeiende geloof zijn volle ontplooiing vindt: in het binnengeleid worden in het bidden, in de vieringen die de etappes van de weg van de catechumeen begeleiden, maar ook in het op gepaste wijze meevieren van de vieringen in de parochie.

Vanuit deze onderlinge samenhang tussen de individuele geloofsweg, de geloofsbelijdenis die in de kerkelijke traditie gegroeid is en de uitingen van het geloofsleven die men in de gemeenschap ervaren heeft, moet de catechese als een dynamisch proces vorm krijgen.

Daaruit volgt dat tot de fundamentele opgaven van de catechese behoren:¹⁹

- het versterken van een houding waarbij men gelovig op God vertrouwt,

16. Vgl. Johannes Paulus II, apostolische Exhortatie *Familiaris consortio* over de taken van het christelijk gezin in de wereld van deze tijd (22 november 1981), 68 in: *Archief van de Kerken (AVDK)* 37/1 (12 januari 1982), 50-52; *Sakramentenpastoral im Wandel* (Die deutschen Bischöfe - Pastoralalkommission, 12), een uitgave van het secretariaat van de Duitse Bisschoppenconferentie (Bonn 1993), 25 e.v..

17. De term 'mystagogie' stamt uit de oudchristelijke initiatiepraktijk en staat voor het binnengeleid worden in de geheimen die men tevoren gevierd heeft. Maar tegen de achtergrond van de huidige bredere opvatting van 'mystagogie', heeft ook de catechumenale weg die op de doop voorbereidt een mystagogische dimensie.

18. Vgl. *Erwachsenentaufe als pastorale Chance*, 22-24.

19. Vgl. *ADC*, 85.

- het stimuleren van de kennis van wat geloven inhoudt (heilige Schrift, de traditie, de geloofsbelijdenis) en tegelijk ook het in staat zijn om getuigenis van het geloof af te leggen,
- een inleiding in het gebed en in de gebeden die tot het hart van de Kerk behoren,
- de liturgische vorming (het zich eigen maken van de liturgische handelingen),
- de bekwaamheid en het daarin gestrekt worden, om vanuit het christen-zijn verantwoord te kunnen handelen.

De ideale volgorde van de eerste verkondigende fase en catechese stuit in de dagelijkse catechetische praktijk op aanmerkelijke moeilijkheden. Vooral in de sacramentencatechese wordt duidelijk, hoe deze opeenvolging – van de eerste verkondigende fase tot aan de catechese – in overeenstemming is met de realiteit.²⁰ Wat bij de catechese van de eerste communie of bij het vormselonderricht meestal plaatsvindt, heeft nauwelijks iets van doen met de opdracht van catechese in eigenlijke zin. Het heeft eerder te maken met de fase waarin voor het eerst kennis wordt gemaakt met het evangelie als eerste opstap tot evangelisering. Desondanks komt men door zulke ‘catechetische’ ontmoetingen iets van het evangelie en van de christelijke boodschap op het spoor. Wat blijft hangen is vaak de herinnering aan de ontmoeting met sympathieke mensen, aan de belevenissen in de kleine groep, aan geslaagde dingen die men samen heeft meegemaakt – ook in het religieuze domein. Zo kan er sympathie gewekt worden voor waar de Kerk ten diepste voor staat.

Daarom mag men catechese niet in een strak schematisch model vastleggen. Het is veelmeer een complex en veelzijdig

geheel, het gaat om “*integrale christelijke vorming. ... Krachtens zijn interne dynamiek wil het geloof gekend, gevierd, beleefd en in gebed worden vertaald. De catechese moet voor elk van die aspecten zorg dragen.*”²¹

3.3 Weer oog voor volwassenen

“*Waar de Kerk catechetisch bezig is, richt zij zich principieel tot mensen van alle leeftijden.*”²² Daarbij moet de catechese voor alle levensfasen principieel uitgaan van de catechese voor volwassenen.²³

De eerste stadia van het geloof, die ook kinderen en jongeren kunnen doorlopen, zijn eerste stappen op een weg die verder gegaan dient te worden, wil deze uitkomen op een dragend en vruchtbaar geloof van volwassen mensen.

Maar ook het geloof van volwassen mensen kan alleen vitaal blijven, als het zich weet te verbinden met steeds weer nieuwe levenservaringen, als het in crises en vaak ook door ingrijpende veranderingen heen staande blijft en zich daardoor bewijst. Dat gebeurt als het geloof, in zijn centrale inhoud persoonlijk eigen maakt, zich vragen van buiten en binnen kan stellen en uiteindelijk steeds dieper met het hem dragende geheim vertrouwd laat worden.

4. Catechese als een alomvattend gebeuren

Catechese als elementaire opdracht van de Kerk (vgl. paragraaf 1) in een situatie die meer en meer missionair wordt (vgl. paragraaf 2), met als ideaal model de gang van het catechumenaat (vgl. paragraaf 3), leidt tot een alomvattend profiel van de catechese, dat ook aan bepaalde ‘maatstaven’ moet voldoen.

20. In deze zin ook: Johannes Paulus II, apostolische Adhortatie *Catechesi tradendae* over catechese geven in onze tijd (16 oktober 1979), 19, in: *AVDK* 34/25 (11 december 1979), 1159.

21. *ADC*, 84.

22. Gemeinsame Synode der Bistümer in der Bundesrepublik Deutschland, Arbeitspapier *Das katechetische Wirken der Kirche*, A.2.

23. Vgl. *ADC*, 171.

4.1 Nauw verbonden met de eigen situatie en ervaring

De catechese wil mensen uitnodigen om in het christelijk geloof een weg te leren kennen, die tot een identiteit leidt die heel hun leven vormgeeft. Die hen bovendien helpt om temidden van alle onoverzichtelijkheid en broosheid van de moderne leefwereld een houvast te vinden.

Daarbij zal het geloof van de Kerk zoals daar in de traditie getuigenis van wordt afgelegd, zo ter sprake moeten komen dat mensen – als zij daarvoor openstaan – kunnen ontdekken dat er een relatie bestaat tussen het geloof en hun eigentijdse levenservaringen.

De catechese kan er daarom niet van afzien om de levenssituaties en ervaringen van de deelnemers te bekijken, die serieus te nemen en ze ook uitdrukkelijk aan de orde te stellen. – Jezus zelf is daarvoor in zijn verkondiging een goed voorbeeld.

Want de eigen levensgeschiedenis moet immers in toenemende mate als een geloofsgeschiedenis ‘gelezen’ kunnen worden, opdat in de persoonlijke ‘levens-teksten’ de nabijheid van God meer en meer ontdekt kan worden.

Catechese beoefenen in de Kerk heeft vandaag de dag te maken met mensen van wie de leefwereld zeer verschillend is. De beginsituaties van hen die aan de catechese deelnemen zijn daardoor ongelijker dan ooit. Heel vaak zijn de omstandigheden voor een catechese met de hier omschreven doelstellingen niet direct aanwezig.

In een tijd met zoveel overgangen blijft het vaak een open vraag hoe de Kerk haar opdracht om ‘heilssacrament’ te zijn ook waar kan maken en hoe zij dit aan de mensen in hun zo verschillende levens- en geloofssituaties duidelijk kan maken.

Enerzijds zullen het mensen zijn voor wie hun eigen weg in het geloof aan God in Jezus Christus van grote betekenis is, en voor wie het belangrijk is dit geloof in hun leven ook vorm te geven. Men moet er daarom goed op letten welke mensen – van welke leeftijd dan ook – ervoor te winnen zijn, om hun geloofsweg catechetisch te verdiepen of opnieuw te beginnen. Anderzijds gaat de belangstelling van heel wat mensen niet veel verder dan eerste ontmoetingen en incidentele contacten met kerk en parochie.

Zich beperken tot die wegen van de catechese die allen kunnen gaan, zou een afzien betekenen van de oorspronkelijke opdracht tot catechese. Daarmee zouden velen te weinig worden uitgedaagd.

In dit verband is een **‘gedifferentieerde’ catechese** gepast, waarbij men met individuele personen en groepen – naar gelang hun Ausgangssituatie – een verschillend traject aflegt. Dat houdt echter niet in dat zij die verantwoordelijk zijn voor de pastoraal vanuit hun oogpunt de deelnemers aan een oordeel onderwerpen en bepalen welk traject zij dienen te volgen. De beslissing welke weg men persoonlijk wil gaan en de verantwoordelijkheid daarvoor moet aan de deelnemers zelf overgelaten worden. Maar zij die voor de pastoraal verantwoordelijk zijn dienen er zorg voor te dragen, dat alle onderscheiden trajecten georiënteerd zijn op het ene doel in Jezus Christus.

Talrijke ervaringen hebben reeds duidelijk aangetoond, dat als het zorgvuldig wordt ingericht zo’n gevarieerd aanbod van trajecten niet hoeft te leiden tot splitsingen in de zin van een ‘eerste en tweede klas catechese’.

Het opzetten van onderscheiden trajecten is aanvankelijk met een grotere inzet van tijd en inspanning verbonden en kan op het eerste gezicht de indruk

wekken dat hier te hoge eisen worden gesteld. Iedereen hetzelfde catechetische program aanbieden schijnt dan een eenvoudiger weg te zijn.

Vaak gaan zij die voor de catechese verantwoordelijk zijn gebukt onder teleurstellende ervaringen, door gebrek aan motivatie en onvoldoende belangstelling. Dan kan het een opluchting zijn als het bezig zijn in omstandigheden waarbij geen catechese in engere zin mogelijk is, van onrealistische verwachtingen wordt ontdaan. Waar men zijn doelstellingen bij hen die slechts weinig kunnen opnemen beperkt tot wat mogelijk is, kan er tijd en energie vrijkomen om met anderen trajecten in te gaan van een dieper gaande c.q. verdiepende catechese.

4.2 In overeenstemming met het evangelie

In het centrum van het christelijk geloof staat een persoon: Jezus Christus. Hij is de in de geschiedenis mensgeworden, persoonlijke zelfmededeling van God. Op hem beroepen wij ons wanneer we ons 'christen' noemen; "*vandaar dat de catechese geheel op Hem is gericht*".²⁴

Dat betekent – vóór alle inhoudelijke invulling – catechetische ontmoetingen zo te laten verlopen dat ze 'in overeenstemming zijn met het evangelie', dat wil zeggen geijkt op en geïnspireerd door de wijze van doen waarop Jezus in de evangeliën de mensen tegemoet treedt: vol hoogachting, open voor waar zij behoefte en nood aan hebben, genezend, verzorend, relaties leggend, de nabijheid van God aanzeggend, tot ommekeer oproepend.

Inhoudelijk impliceert een 'catechese in overeenstemming met het evangelie' dat het geloof verkondigd wordt als 'blijde boodschap', die veelomvattende be-

vrijding betekent. Want God de Vader is in de wereld temidden van zijn schepselen in liefde aanwezig en aan het werk. De mensen mogen in de kracht van de heilige Geest tot ommekeer komen. Ze worden uitgenodigd om te geloven in de blijde boodschap, dat in Jezus Christus het Koninkrijk van God nabij gekomen is (vgl. Mc 1,15).

4.3 Procesmatig en begeleidend

De catechetische weg van het ingroeien in het geloof is niet altijd even lang. Hoe lang de weg zal zijn is bij de aanvang niet vast te stellen; tot de weg kunnen ook omwegen en onderbrekingen behoren, menigmaal wordt de weg ook afgebroken.

Evenals de weg van het catechumenaat kent ook de weg van de catechese onderscheiden fasen en gradaties, waarin tot uitdrukking komt dat het geloof groeiende is. Catechese kan in zo'n proces niet alleen maar bestaan in een opeenvolgende reeks van inhouden en thema's van een tevoren vastgesteld lespakket – hoezeer ook de centrale getuigenissen van het christelijk geloof al naar gelang het catechetisch juiste moment ter sprake gebracht dienen te worden – maar begeleidt en bevordert de groei van een persoonlijke Godsrelatie.

Of en wanneer iemand tot een persoonlijk geloof komt, is altijd te danken aan Gods genadewerking en is geen controleerbare leerdoelstelling van de catechese; de catechese heeft 'slechts' een diende taak.

Voor catechetisch leren zijn mensen nodig op wie men zich kan oriënteren, catecheten – vrouwen en mannen – als geloofsbegeleiders. Door de manier waarop zij met andere mensen omgaan, waarop zij weten te vertellen over hun eigen leven en geloof, worden zij tot een leven-

24. A.w., 98.

de 'catechismus': zij bemiddelen als een levend getuigenis – met en zonder woorden – de boodschap van de nabijheid Gods die ons altijd vooruit is en die ieder mens is toegezegd. Geloofsbegeleidsters en geloofsbegeleiders zijn mensen, die zelf nog onderweg zijn, open voor nieuwe ervaringen, die zij zelf in de catechese opdoen in de ontmoeting met anderen.

Het geloofsgetuigenis van de afzonderlijke persoon wordt gedragen door de grotere geloofsgemeenschap van de christenen in parochie en Kerk. Als de verzamelde gemeenschap in de zondagse eucharistie de geloofsbelijdenis uitsprekt, komt de relatie tussen de individuele en gezamenlijke dimensie van het geloof tot uitdrukking: het persoonlijke credo is een stem in het koor van de gezamenlijke belijdenis.

4.4 Positief en verplichtend

Tot de geloofsweg binnen de concrete kerk c.q. parochie hoort ook een groeiend zich verbinden: de bereidheid om Jezus Christus in het positieve teken van zijn aanwezigheid te ontmoeten, dat wil zeggen in de Kerk en haar sacramenten. Catechese is een wezenlijk onderdeel van de **Martyria**, van het geloofsgetuigenis als plek waar het kerkelijk leven zich ten diepste voltrekt – en zij wil zelf mensen tot dit getuigenis brengen. Zij zal daarom mensen met de christelijke overlevering vertrouwd moeten maken als een hier geloofde, geleefde en gevierde, en derhalve als een levende overlevering.

De gehechtheid met het christelijk geloof leidt tot zichtbare consequenties: *“Die gehechtheid, die men niet los kan zien van de concrete levensomstandigheden, blijkt uit iemands zichtbare en tastbare intrede in de gemeenschap van de gelovigen. Zo treden zij wier leven veran-*

*derd is binnen in een zekere gemeenschap die van nature het teken is van die overgang en dat nieuwe leven: namelijk de Kerk, het zichtbare sacrament van het heil.”*²⁵

Vanaf het begin van haar geschiedenis kent de Kerk belijdenissen, waarin het fundament van het christelijk geloof in God wordt samengevat. De *'Apostolische geloofsbelijdenis' (Apostolicum)* is tot de dag van vandaag de meest invloedrijke. Ook de zogenoemde *'Grote geloofsbelijdenis'*, de *'geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel'*, die in alle grote Kerken van het Oosten en het Westen hoog wordt gehouden, heeft vooral in de liturgie tot op vandaag haar vaste plaats.

In de catechese zijn er situaties waarin wat de geloofsbelijdenis kan betekenen voor mensen van vandaag uitvoerig uitgelegd en besproken kan worden. Er zijn echter ook situaties waarin dit maar op beperkte wijze mogelijk is vanwege de beschikbare tijd en het ontbreken van andere vereiste voorwaarden. Maar de catechese ontkomt er niet aan fundamentele uitspraken van de geloofsverklaring aan de orde te stellen. Zij die voor de catechese verantwoordelijk zijn moeten die als eigen levensoriëntatie meedragen en proberen over te dragen. De instemming met deze fundamentele overtuigingen brengt tot uitdrukking dat zij zich identificeren met de geloofsgemeenschap van de christenen.

Zij geloven

- in God, die als schepper alles tot het bestaan heeft geroepen, zijn schepping trouw vasthoudt en naar een goede bestemming leidt,
- in Jezus Christus, in wie zich deze God aan ons mensen voorgoed heeft meegedeeld en die ons door de dood heen toegang geeft tot het eeuwig leven,

25. Paulus VI, apostolische Adhortatie *Evangeli nuntiandi* (EN) over de evangelisatie in de hedendaagse wereld (8 december 1975), 23, in: AVDK 31/5 (2 maart 1976), 198.

- in de heilige Geest, door wie de liefde van God de harten van de mensen vervult, die hen in de Kerk als het begin van een met God en met elkaar verzoende mensheid samenbrengt en die hen aan het einde der tijden in een nieuwe schepping tot voltooiing zal brengen.

Deze vorm van verplichtende instemming kan niet worden afgedwongen. In het belang van de mensen zal de begeleiding in de catechese een 'alles-of-niets-standpunt' vermijden en de uitersten tussen laksheid en overdreven strengheid proberen te vermijden. Zonder daarbij het uiteindelijke doel van het catechetisch bezig zijn uit het oog te verliezen, moet ze gedragen worden door pastorale zin voor de werkelijkheid: het gaat er om wat nu reeds mogelijk is te herkennen en het vol geloofsvertrouwen ook te doen.

4.5 Een gemeenschappelijk ondernemen

De weg tot het christelijk geloof is geen eenzijdig proces, waarbij er enkel iets gebeurt met hen die tot het geloof komen. In de catechese zijn allen tegelijkertijd handelend en deelnemend. Allen brengen hun eigen geschiedenis, hun eigen ervaringen, hun eigen taal, hun eigen kijk op de dingen in: zij hebben deel aan de inhoudelijke en methodische inrichting van de catechetische weg.

Dit vraagt van de vrouwen en mannen die de catechese begeleiden, dat zij bereid zijn ook zelf iets van de deelnemers over te nemen en zichzelf tegelijk als 'medeleerlingen' begrijpen. Ook de hele parochiegemeenschap moet er zich door de catechumenen en alle anderen, die zich bewust bezig houden met hun

geloofsweg, aan laten herinneren dat zij in haar geloven en doen onderweg is en altijd weer moet zoeken naar verdieping en vernieuwing.

In deze wederzijdse dynamiek komt een kerkbeeld naar voren dat een weerspiegeling is van de geschiedenis van de relatie tussen God en mens. De Kerk groeit en ontstaat altijd weer opnieuw, waar mensen door Jezus Christus als gelovigen ertoe komen aan deze relatie-geschiedenis in hun leven gedragen door de Geest gestalte te geven en waar zij deze ervaring kunnen delen met hen, die dit geloof 'geërfd' hebben.

Het geloof als een gemeenschappelijk ondernemen kan op voorbeeldige wijze beleefd worden in de **Caritas of Diakonia**. Deze zal daarom ook mede haar stempel drukken op het catechetisch bezig zijn.

Om christenen voor deze charitatieve dimensie van het christen zijn en Kerk zijn open te stellen en gevoelig te maken, behoort het tot de opdracht van de catechese²⁶

- de boodschap van de bevrijding binnen de totale samenhang van de evangelisering te plaatsen en daarbij de hele mens in al zijn dimensies te zien,
- de keuze voor de armen te stimuleren,
- mensen bekend en vertrouwd te maken met het feit dat de in praktijk gebrachte naastenliefde een uitdrukking is van de navolging van Jezus.

4.6 Inhoud en methode – belichaamd in personen

Catechese is op de eerste plaats een gebeuren dat zich tussen personen afspeelt. Als catechetisch leren als een alomvattend gebeuren wordt gezien, wordt zowel het 'wat' – de geloofsinhoud – als het 'hoe' – de methode – overgedragen door de deelnemers in hun betekenis als ge-

26. Vgl. ADC, 104.

loofsgetuigen. Reeds de verkondiging van de eerste christenen wordt gekenmerkt door dit persoonlijke uitgangspunt: *“We waren u zo innig genegen dat wij u graag niet alleen het evangelie van God, maar ook ons eigen leven hadden geschonken ...”* (1Tes 2,8).

Mannen en vrouwen die zich inzetten voor de catechese verrichten hun dienstwerk plaatsvervangend voor heel de parochie: zij vormen de relatie van hen die catechetisch leren met de parochie. Van de andere kant zijn zij het die de parochie vertrouwd kunnen maken met de ervaringen opgedaan op de catechetische weg.

Het persoonlijke getuigenis in het catechetisch proces heeft verscheidene facetten:

- Het is een **authentiek getuigenis**, gedragen door persoonlijke geloofwaardigheid en gegroeide persoonlijke overtuiging.
- Het is een feitelijk kloppend, een **identiek getuigenis**, dat wil zeggen, daarin wordt het christelijk geloof, het geloof van de Kerk, op een betrouwbare wijze tot uitdrukking gebracht.
- Het is een **verstaanbaar getuigenis**, dat alles in het werk stelt om de levens- en geloofssituatie van ieder tot wie het gericht is serieus te nemen en met het oog daarop ook de boodschap van het geloof aannemelijk te maken.

Het behoort tot het zelfverstaan van het geloof dat het een uitnodigend karakter heeft: het is aan de mensen tot wie het zich richt die uitnodiging aan te nemen of af te wijzen.

5. Catechese op de pastorale handelingsterreinen

In het hier volgende hoofdstuk worden eerst de criteria aangegeven om tot een positiebepaling en tot een herziening van de eigen catechetische praktijk te komen.

Vervolgens worden verschillende – vertrouwde en nieuwe – handelingsgebieden van de catechese aan de orde gesteld. Het is niet de bedoeling om een breed uitgesponnen beschrijving van deze gebieden te geven. Veeleer worden in trefwoorden kerkelijke en maatschappelijke levensdomeinen aangegeven die van direct catechetische betekenis zijn en die zo de wens voor een gangbare catechetische levendigheid verstaanbaar en dringend laten worden.

5.1 Criteria die ons tot nadenken aanzetten

De hier genoemde criteria willen ertoe bijdragen de overgang naar een missionair-evangeliserende catechese vorm te geven. De elementen van het catechumenaat en de aspecten van een alomvattend verstaan van catechese vormen daarbij het kader.

Waar catechetisch gehandeld wordt, moet daarover nagedacht worden; dat moet gedaan worden door hen die daarvoor verantwoordelijk zijn: bijvoorbeeld in de parochievergadering, in een pastoraal team of in de gremia van een bepaald verband enzovoort.

- **Doelgroepen:**
Is er een catechetisch aanbod voor mensen van alle leeftijden?
- **Stadia van de geloofsweg:**
In hoeverre leidt de verschillende geloofssituatie van de deelnemers tot verschillende accenten (een eerste kennismaking met de verkondiging, een diepgaande inleiding in het geloof, verdieping van het geloof)?
Komen de doelstellingen en de inhouden overeen met de verschillende stadia van de geloofsweg?
- **Een uiteenlopend aanbod van catechese:**
Op welke manier worden met het oog op verschillende levens- en geloofssituatie van mensen onderscheiden plekken, wegen en doelstellingen in de catechese aangeboden?
- **Alomvattende catechese:**
Is het wederzijdse verband inzichtelijk tussen levensweg, geloofsinhoud en geloofsuitvoering c.q. het vieren van het geloof?
- **De personen die catechese geven als geloofsgetuigen:**
Welke deskundigheid mag verwacht worden van de personen die catechese geven?
Welke ondersteuning wordt er gegeven om het persoonlijke geloofsgetuigenis te profileren?
- **Inhoudsvelden van de catechese:**
In hoeverre richt de catechese zich op de elementaire geloofsovertuigingen (geloofsbelijdenis)?
Zijn die pogingen om zich te concentreren op de elementaire zaken van het geloof herkenbaar?
Heeft de catechese oog voor de reflectie op en het inoefenen van een diaconale levenspraktijk?
In hoeverre helpt de catechese bij ontsluiten van de liturgische symbolen?
Vindt er – vooraf of na afloop – een inwijding plaats naar wat de liturgie viert?
- **Catechetische houdingen:**
In hoeverre drukken de catechetische ‘standaarden’ – op situatie en ervaring afgestemd, in overeenstemming met het evangelie enzovoort – een stempel op het zelfbesef en de praktijk van de catechese?

5.2 De traditionele leerplaatsen: gezin, school, parochie

Een organisch voortgaande en op elkaar steunende religieuze opvoeding in gezin, school en parochie – zoals die lange tijd vanzelfsprekend leek – is gezien onze gedifferentieerde en geseclariseerde maatschappij eerder een zeldzaamheid geworden. De traditionele leerplaatsen van het geloof zijn echter daarom nog niet achterhaald. Ook nu nog zijn zij van onschatbare waarde, maar ze zullen opnieuw overdacht moeten worden en met hun mogelijkheden en beperkingen in het geheel van de kerkelijke geloofsoverdracht geïntegreerd worden.

Het gezin

Ook al heeft de maatschappelijke ontwikkeling geleid tot een onmiskenbaar veranderingsproces van het gezin, toch blijven er in het gezinsleven basiselementen, die het nog altijd karakteriseren als een oorspronkelijke plek, waar het geloof doorgegeven wordt:

- De betekenis van vertrouwenservaringen op jonge leeftijd van kinderen voor de geloofsgeschiedenis van mensen.
- De overdracht van waarden door de manier waarop ouders opvoeden.
- De rol van een christelijke gezinscultuur als instudering van een concrete levensstijl waarin men zich van anderen onderscheidt.

Het versterken van het gezin als een primaire plek waar het geloof geleerd wordt, is ook een opdracht voor de **oudercatechese**.

Het gaat er om de ogen van de ouders te openen voor de catechetische dimensie van hun rol als ouders. Deze is gelegen in

de aard en wijze waarop zij zelf hun relatie vorm geven, hoe zij hun kinderen laten ervaren dat ze er mogen zijn, levensruimte voor hen openleggen en een 'gezinscultuur' opbouwen.

Dat veel ouders maar in beperkte mate voor deze opdracht openstaan hoeft ons er niet van te weerhouden om de ouders die hun catechetische rol op zich kunnen en willen nemen daartoe aan te moedigen en hen daarbij te helpen.

Vooraf met het oog op de vele ouders die niet kerkelijk gesocialiseerd zijn maar die desondanks geïnteresseerd zijn in een religieuze opvoeding, is het van belang om intensiever aanzetten te ontsluiten voor oudercatechese.

Wat betreft de geloofsoverdracht in het gezin zijn vandaag de dag vaak de grootouders de beslissende contactpersonen.

Maar ook als ouders en grootouders zich intensief en bewust voor de religieus-christelijke opvoeding van de kinderen inzetten is het nog niet vanzelfsprekend, dat die kinderen zich op den duur op de ingeslagen weg oriënteren en als jongeren of volwassenen komen tot een bewuste en zelfstandige beslissing voor het christelijk geloof.

In dit verband krijgt de vraag naar een catechetische profilering van de **taak van peter en meter** nieuwe betekenis. Parochies worden uitgenodigd hun verantwoordelijkheid voor het doorgeven van het geloof in acht te nemen door daarvoor gekwalificeerde personen in te zetten: christenen, vrouwen en mannen, begeleiden als contactpersonen de gelofsweg van afzonderlijke kinderen, jongeren, en zonodig ook hun ouders. Een ongebruikelijk, maar concreet taakveld.

'Kindergarten'

* In de Duitse situatie staat de 'Kindergarten' voor wat bij ons voorheen de fröbelschool was en de parochie draagt er de verantwoordelijkheid voor. Maar wat hier gezegd wordt over de 'Kindergarten' geldt mutatis mutandis vanzelfsprekend ook voor de onderbouw van onze katholieke basisscholen en hun leerkrachten. (Noot van de vertaler)

27. Vgl. *Der Religionsunterricht in der Schule*. Ein Beschluss der Gemeinsamen Synode der Bistümer in der Bundesrepublik Deutschland (1974), in: *Texte zur Katechese und Religionsunterricht* (Arbeitsheften 66), een uitgave van het secretariaat van de Duitse Bisschoppenconferentie (Bonn 1998), 1.4 en 2.5.1; *Die bilden die Kraft des Religionsunterrichts. Zur Konfessionalität des katholischen Religionsunterrichts* (De Duitse Bisschoppen, 56), een uitgave van het secretariaat van de Duitse Bisschoppenconferentie (Bonn 1996), 42.

28. *Der Religionsunterricht in der Schule*, 2.5.3.

Wat betreft de rol van het gezin als leerplaats van het geloof komt de 'Kindergarten' als een niet te onderschatten plek waar geleerd wordt opnieuw in zicht. In de vroege leeftijdsfase van de drie- tot zesjarigen kunnen binnen de groep van leeftijdsgenootjes belangrijke geloofservaringen overgedragen worden. Tegelijk zijn die 'Kindergarten' trefpunten van jonge ouders met hun kinderen, waarin zich vele mogelijkheden aandienen voor catechetisch leren, met name voor de catechetische taak van de ouders.

De intensieve wijze waarop de Kerk betrokken is bij de 'Kindergarten' heeft daardoor niet alleen een sociale, maar vooral ook een (godsdienst-)pedagogische c.q. catechetische component. Hier is in de toekomst behoefte aan versterkte inspanningen bij de ontwikkeling van doelstellingen, inhouden en methoden, met name wat betreft de adequate vorming en voortgezette vorming van de onderwijzers en onderwijzers. Zij moeten er enthousiast voor gemaakt worden en in staat gesteld worden om te zien waar hun pedagogische taak in de 'Kindergarten' aanknopingspunten biedt voor de catechese – niet in de laatste plaats met het oog op het hierboven genoemde werken met ouders of in contacten met de plaatselijke parochie. Dat houdt tevens in dat zij erbij stil moeten staan wat het geloof voor henzelf betekent.

De school

Het **godsdienstonderwijs** levert een belangrijke bijdrage aan het doorgeven van het geloof; hier wordt het geloof overgedragen binnen de mogelijkheden die het schoolse onderwijs en leren bieden. Het godsdienstonderwijs oriënteert zich daar-

bij zowel op de vormings- en opvoedingsopdracht die de school heeft als op de opdracht tot verkondigen van de Kerk.

Anders dan de catechese, die in de regel al een eerste link met het geloof vooronderstelt, richt het godsdienstondericht binnen de school zich niet alleen op scholieren die al geloven of die voor het geloof openstaan, maar evenzo op zoekende en twijfelende, alsook scholieren die van zichzelf zeggen dat ze ongelovig zijn.²⁷ Ondanks het feit dat godsdienstonderwijs en catechese op een verschillende plek plaats vinden, namelijk in de school of binnen de parochie, blijven ze op elkaar betrokken. Het is nodig dat ze elkaar aanvullen en met elkaar samenwerken. Want ook in het godsdienstonderwijs gaat het "*niet alleen om goed onderlegd zijn in religie en geloof, maar altijd ook het mogelijk maken van religie en geloof zelf.*"²⁸

Omdat op dit moment binnen veel gezinnen nauwelijks nog religieuze ervaringen worden overgedragen, wordt het godsdienstonderwijs voor een toenemend aantal kinderen en jongeren de aangewezen plek, waar zij het christelijk geloof leren kennen en die hen gedurende vele jaren in staat stelt zich bezig te houden met geloofs- en levensvragen.

Opdat scholieren het christelijk geloof ook kunnen ervaren als een levende realiteit, heeft het godsdienstonderwijs contact nodig – zoals ook de overige schoolvakken ieder op het eigen terrein – met buitenschoolse plekken waar het geloof geleerd wordt: personen en groepen binnen de parochie, het kerkgebouw, kerkelijke instellingen, kloosters enzovoort. Daarom zal men zich vandaag de dag opnieuw moeten bezinnen op de catechetische dimensie van het godsdienstonderwijs en op welke relatie er bestaat tussen catechese en godsdienstonderwijs.

De laatste jaren heeft het **schoolpastoraat** meer en meer betekenis gekregen. In zijn streven om een humane vorm te geven aan de leef- en ervaringswereld van de school creëert het ook plekken waar het leren van het geloof beleefd en ervaren kan worden.²⁹ Maar wil dit lukken, dan zal het schoolpastoraat ook een netwerk moeten opbouwen met andere plaatsen waar het geloof geleerd wordt, vooral met de parochie.³⁰ Het welslagen van deze samenwerking tussen godsdienstonderwijs, schoolpastoraat en parochiecatechese vereist echter een versterkte samenwerkingsbereidheid van alle betrokkenen.

De parochie

Catechese kan alleen dát door ondervinding overdragen, wat concreet beleefd wordt. De verschillende manieren waarop veel christenen bij het leven van de parochie betrokken zijn leiden tot uiteenlopende catechetische wegen:

- Het gaat er om die mensen bijeen te brengen voor wie geloofsverdieping een echte hartenwens is.
- Tegelijkertijd heeft de parochie als plek waar op vele manieren catechese gegeven wordt een open en laagdrempeling aanbod nodig, dat vaak een puntsgewijze eerste aanraking vormt met het geloof. Waar zo'n ontmoeting tot stand komt, mag de uitnodiging voor het verdere aanbod, tot aan deelname aan een systematische catechese, niet ontbreken.

Vrijwel alle vormen van parochiepastoraat bieden gelegenheid voor catechetische momenten, ook als ze niet als een specifiek terrein van catechese in strikte zin worden gezien. Dat geldt bijvoorbeeld voor:

- parochievergaderingen en andere gremia

- parochiële groepen van vrouwen en mannen, bijbelgroepen, kringen van alleenstaande ouders en vrijgezellen, van senioren, derde wereldgroepen, enzovoort
- kleine kerkgemeenschappen, community's, momenten van bezinning in het dagelijks leven, enzovoort
- rond de kerkmuziek: koren, muziekgroepen, bands, enzovoort
- de vele vormen van vrijwilligerswerk
- kerkelijke organisaties met hun eigen accenten en belangen.

Meer en meer dringt het besef door dat ook vele vormen van **kerkelijk kinder- en jeugdwerk** een catechetische dimensie hebben, of dat nu is in het parochiële jeugdwerk (acolietengroepen, parochiële jeugdgroepen ...) of binnen het georganiseerde of open jeugdwerk. Vooral bij trainingen van groepsleidsters en groepsleiders zal men oog moeten hebben voor catechese. - In de bisdommen van Oost-Duitsland hebben de religieuze kinderwerken (RKW) hun eigen specifieke catechetische waarde.

5.3 Catechetische elementen in de liturgie en in het kerkelijk jaar

Een van de wezenlijke momenten waarin het meeleven met de Kerk gestalte krijgt is het deelnemen aan de **Liturgie**, de eredienst waarin het geloof gevierd wordt.

Voor het mee kunnen vieren van de liturgie is het van groot belang, dat de symbolische handelingen in de liturgie heel bewust en in hun totaliteit zo betrokken worden, dat hun betekenis vanzelf duidelijk is. Tegelijk is het zaak toegang te verschaffen tot de symboolwereld van de liturgie, hetzij in de voorbereiding op de viering, hetzij in de verdieping naderhand.

29. Vgl. *Schulpastoral - der Dienst der Kirche an den Menschen im Handlungsfeld Schule* (De Duitse Bisschoppen - Kommission für Erziehung und Schule, 16), een uitgave van het secretariaat van de Duitse Bisschoppenconferentie (Bonn 1996), 19-21.

30. Vgl. *a.w.*, 17.

Liturgische vorming gebeurt niet door liturgie te vervangen door catechese. Waar binnen de liturgie catechetische elementen toegevoegd worden, moeten die altijd gericht zijn op wat de liturgie in geloof viert. Daarbij moet de deelnemers hulp geboden worden om de God van hun geloof te ervaren.³¹ Het ontwikkelen van een **liturgiecatechese** die rekening houdt met de verschillende contexten waarin mensen zich opnieuw voor de vragen van het christelijk geloof gaan interesseren wordt tot een opgave met grotere prioriteit voor het doorgeven van het geloof binnen de nieuwe denkwerelden en milieus.

Een heel aparte vorm van catechese beoefenen binnen de ruimte van de liturgie is de recent weer herontdekte **catechetische preek**, waarvoor mensen in bijvoorbeeld de advents- of vastentijd speciaal bijeenkomen om hier een stimulans en steun van hun geloofsgeschiedenis te vinden. Daarbij moet men bedenken dat de preek in de zondagse viering voor veel volwassen christenen de enige plek is waar zij ondersteuning kunnen vinden voor hun geloofspraktijk.

Meer en meer dringt het besef door hoe de **boetetijd vóór Pasen als tijd waarin de doop hernieuwd wordt** een uitnodiging is om in het geheim van Jezus Christus de eigen roeping van het doopsel te laten groeien en dieper te laten wortelen, van daaruit de christelijke levenspraktijk te vernieuwen en de eucharistie intensiever te beleven als een viering van het staan en groeien in de roeping van het doopsel.

Wat in verband met de boetetijd vóór Pasen expliciet naar voren komt, geldt in bredere zin voor heel **het kerkelijk jaar en de daarmee verbonden volksgebruiken**. Het is kenmerkend voor de 'post-christelijkheid' van onze tijd en maatschappij, dat heel wat tradities, die hun oorsprong

vinden in fundamentele christelijke ervaringen, nog altijd doorwerken. In plaats van alleen maar te klagen over hun vercommercialisering dienen ze gezien te worden als laagdrempelige mogelijkheden voor catechetische impulsen (zoals bijvoorbeeld de volksgebruiken rond Advent en Kerstmis).

5.4 De catechetische dimensie in de kunst, de cultuur en de media

Eeuwenlang en ook nu nog zijn religieuze voorstellingen een middel bij uitstek voor het onderricht in het geloof (vergelijk de vroegere *Biblia pauperum* (armenbijbel) en de huidige tendens van geschreven taal naar beeldtaal). Centrale gebeurtenissen uit de heilsgeschiedenis en uit het leven van de heiligen kon en kan men zintuiglijk waarnemen. Vandaag de dag vormen de ontelbare **getuigenissen van christelijke kunst**, zoals we die aantreffen in kerken, maar ook in musea, bibliotheken en in het lokale beeld van talrijke steden en dorpen, een van de duidelijkste herinneringen aan de christelijke wortels van onze West-Europese cultuur. Ook nu nog blijkt dat in de ontmoeting met de kunst – beeldende kunst en architectuur, muziek en literatuur – diep ontroerende geloofservaringen kunnen worden opgedaan. Dat is het geval bij werken van de oudere, figuratieve christelijke kunst. Maar juist ook de moderne, abstracte kunst opent wegen die in de diepte reiken en die raken aan het Transcendente. Hier komt het er op aan dit rijke potentieel, dat tot nu toe nog nauwelijks ontsloten is, te ontdekken en voor de catechese te gebruiken.

In dit verband komt een bijzondere betekenis toe aan de **kerkruimte**, vooral als het daarbij gaat om artistiek waardevolle kerken. Zij zijn in staat om mensen aan te spreken voor wie het geloof een

31. Vgl. *Mitte und Höhepunkt des ganzen Lebens der Christliche Gemeinde. Impulse für eine lebendige Feier der Liturgie* (De Duitse Bisschoppen, 74), een uitgave van het secretariaat van de Duitse Bisschoppenconferentie (Bonn 2003).

vreemde zaak (geworden) is.³² “*Kerkruintes zijn helpers bij de opdracht mensen met de boodschap van het evangelie in aanraking te brengen.*”³³ Zo moet er in de verkondiging consequent en regelmatig aandacht worden besteed aan de in de kerken aanwezige kunstwerken.

Het gaat er echter ook om **religieuze kunst in profane musea en culturele instellingen** door zoiets als geestelijke rondleidingen catechetisch toegankelijk te maken en zo tegelijk de ‘*breuk tussen Kerk en cultuur*’, die paus Paulus VI “*een nadeel van onze tijd*”³⁴ genoemd heeft, tegen te gaan.

De **moderne massamedia** zijn op dit moment niet meer uit het leven van alledag weg te denken. Talrijke mensen brengen – beroepshalve of privé – veel tijd door met computers, radio en tv. Daar komt nog bij dat de media “*voor veel mensen vandaag de dag een omvangrijke oriëntatiefunctie*”³⁵ hebben en hun bijdrage leveren bij de opvoeding en overdracht van waarden.

Als het geloof zijn betekenis niet wil verliezen, dan moet de Kerk binnen deze media present zijn. Zij vormen uitstekende communicatiemiddelen, waardoor talrijke mensen over de gehele breedte van de maatschappij bereikt en op de boodschap van het geloof geattendeerd kunnen worden. Met de verschillende journalistieke en artistieke mogelijkheden van de media dient men over geloof en Kerk informatie te verschaffen, belangstelling op te wekken en mensen uit te dagen een eigen standpunt in te nemen.

Onafhankelijk daarvan moet het behoud van kwaliteit, het voorkomen van misbruiken en het verantwoord leren omgaan met de media veilig gesteld worden. Hier dienen zich overeenkomstige media-ethische en media-pedagogische opgaven aan.

5.5 Catechese binnen veranderde pastorale structuren

Zowel de maatschappelijke ontwikkeling als het veranderde kader van voorwaarden waarbinnen het kerkelijke handelen zich afspeelt hebben in de meeste Duitse bisdommen geleid tot de ontwikkeling van nieuwe pastorale structuren. Ze worden gekenmerkt door samenwerking van meerdere parochies in een groter pastoraal geheel. Voor de catechetische praktijk tekenen zich daarbij verschillende gebieden af waar men aansluiting bij kan zoeken:

De nabijheid in de persoonlijke omgeving

Belangrijke momenten waarin het kerkelijk leven zich voltrekt komen zoals vanouds voort uit de woonplaats van de mensen, in hun stadsdeel of hun dorp, en vereisen daar een adequaat catechetisch aanbod.

Gesprekken met individuele mensen in bepaalde **biografische omstandigheden**, zoals geboorte, huwelijk, overlijden en rouw of bij andere ‘grenservaringen’ zijn weliswaar geen plekken voor catechese in strikte zin. Anderzijds kunnen juist zulke ervaringen de ogen openen om zicht te krijgen op Gods geschiedenis met de mensen.

Categoriale accenten in het pastorale veld

Categoriale accenten worden steeds belangrijker. **Speciale vormen waar gemeenschap ervaren kan worden**, bijvoorbeeld binnen vormingsinstituten, binnen het pastoraat voor scholieren, voor gehandicapten en in ziekenhuizen, bieden ook in catechetisch opzicht aanknopingspunten voor een catechese die zich richt op doelgroepen en levensthema’s.

32. Vgl. *Missio-narisch Kirche sein. Offene Kirchen – Brennende Kerzen – Deutende Worte* (De Duitse Bisschoppen, 72), een uitgave van het secretariaat van de Duitse Bisschoppenconferentie (Bonn 2003).

33. *A.w.*, 7.

34. *EN*, 20.

35. *Zeit zur Aussaat*, 22.

Karakteristieke plaatsen

In de regionale omgeving van de parochies waren en zijn er ook karakteristieke **plaatsen met een speciale geestelijke en culturele uitstraling**, bijvoorbeeld kloosters, bedevaartsplaatsen, biechtkerken, parochies of kerken met een specifiek aanbod op kerkmuzikaal, liturgisch of communicatief gebied.

Bovenparochiële instellingen zoals bijvoorbeeld vormingsinstituten voor het gezin of andere vormingscentra brengen volwassenen bij elkaar – en heel wat huizen juist ook jonge volwassenen – en bieden onnoemelijke mogelijkheden tot catechetische uitwisseling. Niet in de laatste plaats en in toenemende mate is dit van toepassing op de **theologische vorming van volwassenen** en op de eigen manier op de **Katholieke Academies**.^{*} Als een open aanbod zijn dat plaatsen, waar het geloofsgoed met maatschappelijk relevante thema's in gesprek wordt gebracht en die in een pluralistische omgeving uitnodigen tot kritische beschouwing.

6. Verantwoordelijkheid voor de catechese

De verschuiving van het zwaartepunt binnen het catechetisch spectrum naar een missionair ontsluiten van het geloof, leidt tot een gedifferentieerde beschrijving en ondersteuning van de catechetische verantwoordelijkheid van de kerkelijke ambten.

6.1 Het dienstwerk van vrijwilligers en vrijwilligsters in de catechese

Op grond van hun doopsel en vormsel zijn alle christenen ertoe geroepen mee te werken aan de zending van de Kerk naar

binnen en naar buiten. Daartoe zijn er in iedere parochie velerlei charismata als gaven van de Geest (vgl. 1Kor 12). Eén daarvan is de begaafdheid en de kundigheid om binnen het vrijwilligerswerk een taak te vervullen op de vele gebieden waar catechese gegeven wordt. Daarvoor is het nodig deze bewust op te zoeken en te stimuleren.

Catecheten – vrouwen en mannen – in het vrijwilligerswerk komen als parochieel 'aanbod in de vorm van personen' in contact met andere mensen en openen daarmee wegen naar de geloofsgemeenschap.

Maar willen die catechetische charismata ook ontwikkeld worden dan is de bereidheid om daarover met elkaar in gesprek te gaan en zich te laten begeleiden onontbeerlijk.

6.2 De verantwoordelijkheid van de professionele krachten voor de catechese

De eerste verantwoordelijkheid voor de catechese in het bisdom, dat een deel van de wereldkerk is, ligt bij de bisschop.³⁶ Hij zelf staat aan het hoofd van de catechese in zijn dioceses en hij richt zich tot hen, die tot de doelgroepen van de catechese behoren. Tegelijk is hij het die de mensen samenbrengt, die zich in dienst stellen van het doorgeven van het geloof. Zo geeft hij aan het catechetisch gebeuren in de plaatselijke Kerk een speciale betekenis.

Het *Algemeen directorium voor de catechese* verbindt met deze eerste verantwoordelijkheid van de bisschop voor de catechese onder andere dat hij moet zorgen voor een passende kwalificatie van de catechistes en catecheten en ook dat hij moet zorgen voor een gestructureerd beleidsplan voor de catechese.³⁷

* In ons land kennen we in veel bisdommen de zogenoemde pastorale scholen voor het vrijwilligerskader van de parochies: deze worden per dekenaat of op bisdomniveau georganiseerd. Ook bieden diverse universiteiten (in Nijmegen, Tilburg en Utrecht) en de Fontys Hogeschool Theologie Levensbeschouwing en de daaraan verbonden instellingen (zoals het Soeterbeeck Programma, Luce, Theologisch Studiecentrum d'Bruynvis, Fontys Centrum voor Theologie en Pastoraat) cursussen aan waar ook catechetische uitwisseling mogelijk is. (Noot van de vertaler)

36. Vgl. *ADC*, 222 e.v..

37. Vgl. *a.w.*, 223.

Uit ieders verantwoordelijkheid om leiding te geven of mee te werken aan de zielzorg in opdracht van de bisschop vloeit voor de priesters, diakens en pastorale werk(st)ers onmiddellijk de verantwoordelijkheid voort om de catechese ter plekke vorm te geven. Het is vooral hun taak om wie in hun parochie tot catechese geroepen zijn te ondersteunen en hen in staat te stellen daaraan mee te werken. Dat houdt in dat zij bij de processen van het doorgeven van het geloof ook zelf als catecheten betrokken zijn.³⁸

De ter plekke verantwoordelijke pastoor mag zich niet op den duur aan het meewerken in de catechese onttrekken. Want de met de catechese verbonden hartwensen zijn van zo fundamenteel en vitaal belang, dat men daarbij de begeleiding van de pastoor niet kan missen.

7. Catechese als dimensie van alles wat de Kerk doet – maar alles wat de Kerk doet is nog geen catechese

Zich inzetten voor catechese is voor de geloofsgemeenschap van de Kerk absoluut noodzakelijk. De opdracht om het geloof, dat zij zelf ontvangen heeft en waaruit zij leeft, door te geven, behoort tot het wezen van de Kerk.

Catechese is als eigen werkterrein van de andere terreinen, waarop het kerkelijke handelen zich afspeelt, te onderscheiden. Catechese is de plek waar het geloof op een georganiseerde wijze geleerd wordt, gekarakteriseerd door de voorwaarden van didactisch-methodische leerprocessen: leraren en leerlingen, groepen waarin geleerd wordt, inhouden, methoden en doelstellingen, een structuur waarbij men stap voor stap verder leert, organisatorische randvoorwaarden, mensen die zich

verantwoordelijk weten voor de catechese, hulpmiddelen en werkmaterialen enzovoort.

Als 'leerschool van het geloof' heeft de catechese een rechtstreeks verband met dat, wat tot het leven van het geloof in zijn verschillende uitvoeringen behoort: een binnenleidende, verdiepende of zekerheid biedende functie.

Andere momenten waarop het leven van de Kerk zich voltrekt hebben weliswaar alle hun eigen catechetische dimensie; maar ze dienen niet gelijkgesteld te worden aan catechese in de eigenlijke zin van het woord.

Zo is bijvoorbeeld het gebed een apart gebeuren, dat de relatie met God tot uitdrukking brengt. Degene die bidt doet de ervaring op, dat zijn relatie met God zich in het gebed verdiept en intensiever wordt. Met andere woorden: al biddende 'leert' hij er voor zijn geloof iets bij, in zoverre heeft het gebed een catechetische dimensie. Maar – en dat is het verschil met catechese – het catechetische 'leereffect' volgt uit het gebeuren zelf en is niet het doel waarop men zich richt.

Dit voorbeeld van het gebed kan men ook toepassen op andere levensmomenten waarin het geloof wordt uitgedrukt. Elk heeft een eigen catechetische dimensie, maar mag niet catechetisch ingepalmd worden.

Hoe belastend de veranderingen van onze tijd voor velen ook zijn, ze plaatsen ook de fundamentele opdracht van de catechese in een levende Kerk – over de grenzen van de bestaande catechetische en pedagogische werkvelden heen – weer duidelijker voor ogen:

Catechese is dienst aan het geloof van mensen, een dienst die mensen binnenleidt in het geloof, waarin hun geloof verdiept wordt en waarbij hen zekerheid gegeven wordt over hun geloof. Zo is het

38. Vgl. *a.u.*, 224 e.v..

ook een dienst om mensen de vreugde, die het geloof geeft, te laten ervaren.

Ten slotte

Ook de hier voorgelegde overwegingen over 'Catechese in een veranderde tijd' nemen de spanning niet weg, die er bestaat tussen alles wat wij mensen verrichten en wat God doet. De genade van God heeft bij alles prioriteit. Daarom blijft staan wat in het *Algemeen directorium voor de catechese* zo beschreven wordt:

*"In hoeverre de catechese resultaat boekt is en blijft een gave Gods door het werk van de Geest van de Vader en de Zoon. Dat de catechese totaal afhankelijk is van de tussenkomst van de Vader leert de apostel Paulus aan de inwoners van Korinthe als hij hun erop wijst: 'Ik heb geplant, Apollos heeft begoten, maar God gaf de groei. Noch hij die plant betekent iets, noch hij die begiet, maar alleen God die wasdom geeft' (1Kor 3,6-7)."*³⁹

Maar tegelijkertijd dient men eraan vast te houden, dat Gods Geest niet wil handelen zonder ons. Daarom wordt in dit *Directorium* voor de Kerk in onze dagen even resoluut vastgesteld:

*"Deze nieuwe situatie vraagt om evangelisatie, en daarin moet missionaire verkondiging en catechese, vooral voor jongeren en volwassenen, duidelijk prioriteit genieten."*⁴⁰

De Kerk zou de Kerk niet zijn, als ze niet in ieder tijdperk van haar geschiedenis telkens weer op een nieuwe manier dat zou doen, wat haar opgedragen is: het licht van het geloof ontsteken in de herten van de mensen.

Daarbij moet de Kerk ook zelf altijd weer nieuw en waakzaam naar het evangelie luisteren – en ze moet daarover met hartstocht spreken. Als ze de moed opbrengt om dat ook te doen, wanneer de tijdsomstandigheden anders worden en ook de geestesgesteldheid van de mensen zich verandert, dan zal ze trouw blijven aan zichzelf en aan haar Heer.

22 juni 2004

De Duitse bisschoppen

*Vertaling: drs. A.J.M. Sturkenboom
Lid Werkgroep Catechumenaat Aartsbisdome Utrecht*

39. *A.w.*, 288.

40. *A.w.*, 26.